

Информационен бюлетин на НОИ

Брой 2 · 2026 · Година XXVI

www.nssi.bg

В ТОЗИ БРОЙ

БЕЗРАБОТИЦА

149 321

регистрирани безработни през 2025 г. ·
36% спад спрямо 2020 г.

стр. 3

ПЕНСИОНИРАНЕ

2 месеца

срок за подаване на заявление · от
датата на правото на пенсия

стр. 13

НА ФОКУС

953

разпореждания за възс-
тановяване на неосно-
вателни плащания

стр. 23

ЕЛЕКТРОННО УПРАВЛЕНИЕ

ПИК на НОИ

промяна/деактивиране

стр. 31

ЧУЖД ОПИТ

6,5 милиона

достъпа до японския
симулатор · за
пензионно планиране

стр. 39

2

СЪДЪРЖАНИЕ

Съдържание

СЪДЪРЖАНИЕ НА БРОЯ

Безработица

Динамика на паричните обезщетения за безработица 2020-2025 г. стр. 3

Пенсиониране

Документи при отпускане на различните видове пенсии стр. 13

На фокус

Контрол срещу измами, ТП на НОИ – Благоевград стр. 23

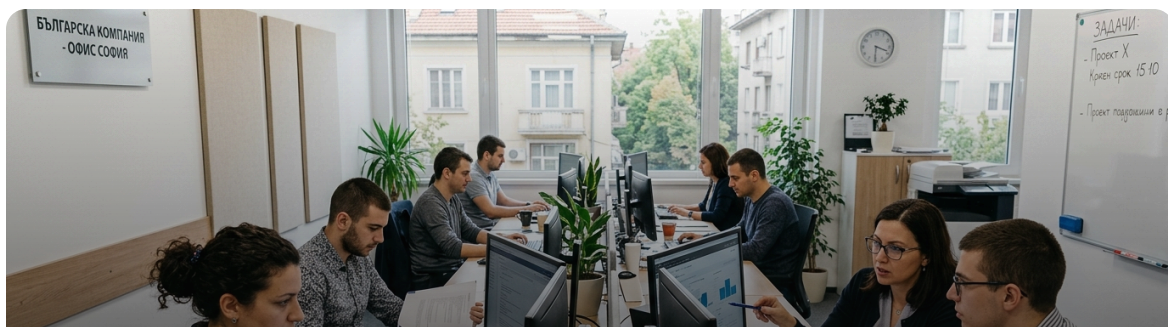
Електронно управление

Нова услуга за промяна и деактивиране на ПИК стр. 31

Чужд опит

Съвременни дигитални инструменти за пенсионно планиране стр. 39

БЕЗРАБОТИЦА

Динамика на паричните обезщетения за безработица през периода 2020-2025 г.

През периода 2020–2025 г. динамиката на лицата, получаващи парични обезщетения за безработица (ПОБ), е повлияна както от външни икономически и социални фактори, така и от промени в административната практика по отпускане и контрол на обезщетенията.

Най-съществено влияние върху развитието на безработицата през разглеждания период оказва пандемията от COVID-19. В резултат на въведените противоепидемични мерки и ограничения върху икономическата дейност през 2020 г. се наблюдава значително увеличение на броя на лицата, получаващи ПОБ. През май 2020 г. техният брой достига 135 267 лица, което е със 148,9% повече спрямо същия месец на предходната година.

Влиянието на пандемията ясно се проявява и при новоотпуснатите обезщетения. През март 2020 г. са отпускани 29 322 нови обезщетения, което представлява увеличение над четири пъти спрямо февруари същата година. Най-висок месечен брой е отчетен през април 2020 г. – 50 270 новоотпуснати обезщетения.

С постепенното възстановяване на икономическата активност през втората половина на 2020 г. се наблюдава и увеличение на броя на прекратените обезщетения. През юни техният брой достига 13 664, а през юли – 27 435.

ВРЪХ НА ПАНДЕМИЯТА · 2020 Г.

МАЙ 2020

135 267

лица с ПОБ · +148,9% спрямо май 2019 г.

АПРИЛ 2020

50 270

новоотпуснати обезщетения — най-висок месечен брой

ЮЛИ 2020

27 435

прекратени обезщетения през месеца

Данните за средния брой осигурени лица за фонд „Безработица“ показват устойчива възходяща тенденция след 2020 г. (Таблица 1). Броят им нараства от 2 446 464 през 2020 г. до 2 672 883 през 2025 г., или с 9,3%. Паралелно с това средният брой на регистрираните безработни лица намалява от 233 160 през 2020 г. до 149 321 през 2025 г., което представлява спад от 36,0%.

БЕЗРАБОТИЦА

Сходна тенденция се наблюдава и при лицата с право на ПОБ. Средногодишният им брой намалява от 104 029 лица през 2020 г. до 61 249 лица през 2025 г., като регистрираното намаление е с малко над 41,0%.

ТАБЛИЦА 1. СРЕДЕН БРОЙ НА ОСИГУРЕНИТЕ ЛИЦА ЗА ФОНД „БЕЗРАБОТИЦА“ И НА РЕГИСТРИРАНИТЕ БЕЗРАБОТНИ ЛИЦА

Година	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2023 г.	2024 г.	2025 г.
Осигурени лица за фонд „Безработица“	2446464	2491838	2552475	2592351	2630932	2672883
Регистрирани безработни лица *	233 160	181 487	147 805	151 497	154 604	149 321
Регистрирани безработни лица с право на парично обезщетение за безработица (ПОБ)	104 029	69 885	56 911	57 314	60 969	61 249

*Източник на данните за регистрираните безработни лица е Агенция по заетостта

През разглеждания период влияние върху структурата на получателите на ПОБ оказват и миграционните процеси, свързани с военните конфликти в Украйна и Близкия изток (Фигура 1). В началото на 2022 г. броят на чуждите граждани, получаващи ПОБ, е 92 лица, като до края на 2025 г. той нараства до 257 лица. Макар делът им в общия брой на получателите да остава ограничен, се наблюдава устойчива тенденция към увеличение.

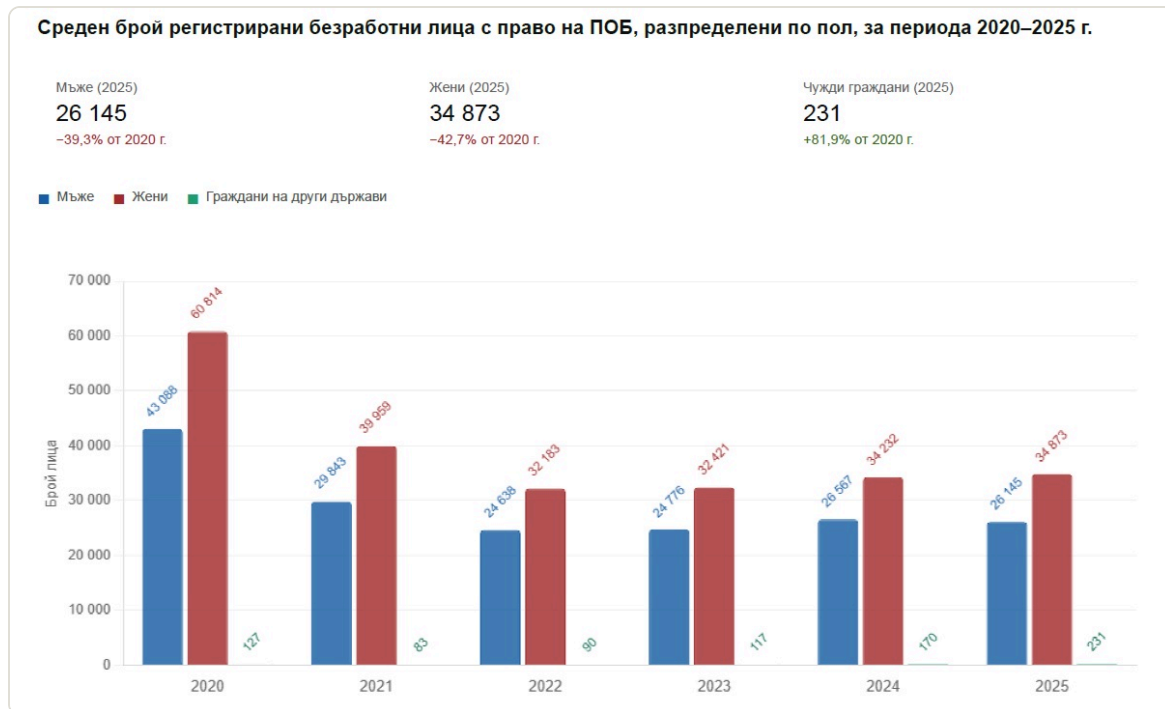
При мъжете с право на ПОБ се наблюдава съществен спад от 43 088 лица през 2020 г. до 24 638 лица през 2022 г., или намаление от 42,8%. През следващите години се отчита леко нарастване и стабилизиране, като през 2025 г. броят им възлиза на 26 145 лица, което остава значително под нивото от 2020 г.

При жените динамиката е аналогична, като броят им намалява от 60 814 лица през 2020 г. до 32 183 лица през 2022 г., или спад от 47,1%. В периода 2023-2025 г. се наблюдава постепенно увеличение, като през 2025 г. броят им достига 34 873 лица, но остава с 42,7% по-нисък спрямо 2020 г. През целия период жените запазват относително по-висок дял в общата структура на лицата с право на ПОБ.

БЕЗРАБОТИЦА

ФИГУРА 1. СРЕДЕН БРОЙ РЕГИСТРИРАНИ БЕЗРАБОТНИ ЛИЦА С ПРАВО НА ПОБ, РАЗПРЕДЕЛЕНИ ПО ПОЛ, ЗА ПЕРИОДА 2020-2025 Г.

Възрастовата структура на лицата с право на ПОБ показва концентрация в по-високите възрастови групи (Таблица 2). През целия разглеждан период най-голям е броят на лицата с право на ПОБ във възрастовата група над 54 години. През 2020 г. средният брой на лицата в тази група е 23 795, което представлява 22,9% от всички лица с право на обезщетение. След спад през 2021 и 2022 г., от 2023 г. насам отново се отчита устойчиво увеличение, като през 2025 г. броят им достига 16 789 лица или 27,4% от всички получатели на ПОБ.

Съществено намаление се наблюдава във всички възрастови групи спрямо нивата от 2020 г. Най-значителен спад в абсолютен брой е отчетен при лицата на възраст от 45 до 49 години и от 40 до 44 години, чиито средногодишни стойности през 2025 г. са съответно с 41,4% и 44,6% по-ниски спрямо 2020 г.

БЕЗРАБОТИЦА

При лицата до 24 години динамиката е по-различна. След рязкото намаление от 3120 лица през 2020 г. до 1630 през 2021 г., през следващите години се наблюдават колебания, като през 2025 г. броят им достига 2492 лица. Независимо от това той остава с 20,1% по-нисък в сравнение с 2020 г.

Във възрастовите групи между 25 и 39 години се наблюдава трайна тенденция към намаляване на броя на лицата с право на ПОБ. Най-силно изразен е спадът във възрастовата група от 25 до 29 години, където средният брой намалява от 7424 лица през 2020 г. до 3000 лица през 2025 г., или с 59,6%.

Данните показват, че след значителното увеличение на безработицата през 2020 г., свързано с пандемичната обстановка, през следващите години настъпва стабилизиране на пазара на труда и съществено намаляване на броя на лицата с право на ПОБ във всички възрастови групи. В същото време възрастовата структура постепенно се измества към по-високите възрастови групи, като относителният дял на лицата над 54 години нараства устойчиво за периода след 2022 г.

ТАБЛИЦА 2. РЕГИСТРИРАНИ БЕЗРАБОТНИ ЛИЦА С ПРАВО НА ОБЕЗЩЕТЕНИЕ, РАЗПРЕДЕЛЕНИ ПО ГРУПИ ВЪЗРАСТ, ЗА ПЕРИОДА 2020-2025 Г.

Година	до 24 г.	25-29 г.	30-34 г.	35-39 г.	40-44 г.	45-49 г.	50-54 г.	над 54 г.
2020 г.	3 120	7 424	12 033	13 538	14 834	14 988	14 170	23 795
2021 г.	1 630	4 110	7 151	8 878	9 740	10 235	9 934	18 124
2022 г.	2 282	4 237	6 597	7 568	7 902	8 038	7 741	12 456
2023 г.	1 726	3 623	5 841	7 454	7 850	8 299	8 015	14 389
2024 г.	1 749	3 594	5 519	7 798	8 174	8 939	8 881	16 145
2025 г.	2 492	3 000	5 156	7 568	8 217	8 777	9 019	16 789

Специфично влияние върху динамиката на обезщетенията оказват и обезщетенията, отпускани по реда на европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност (Фигура 2). През периода 2020-2024 г. се отчита устойчива тенденция към нарастване както на броя на получателите, така и на средния размер на тези обезщетения.

Във връзка с тази тенденция с новата ал. 8 на чл. 54б от Кодекса за социално осигуряване (КСО), в сила от 13.08.2024 г., бе въведен нов механизъм за определяне на размера на паричното обезщетение за безработица за лицата, чийто осигурителен стаж включва периоди, придобити по законодателството на други държави членки на Европейския съюз, Европейското икономическо пространство или Конфедерация Швейцария.

БЕЗРАБОТИЦА

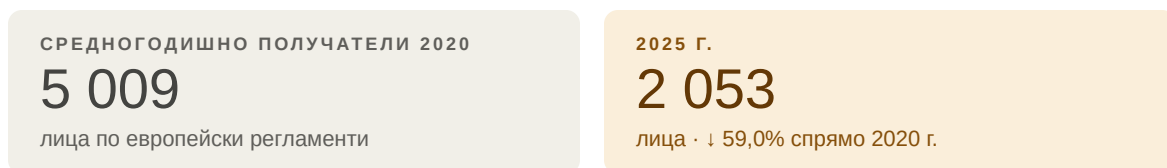
До влизането в сила на тази разпоредба размерът на обезщетението се определяше въз основа на дохода от последната заетост, включително когато тя е била упражнявана в друга държава членка. С промяната се предвижда при изчисляването на обезщетението да се вземат предвид не само доходите от последната работа в чужбина, но и всички доходи, върху които лицето е било осигурявано в България и в други държави членки през 24-месечния референтен период, предхождащ прекратяването на осигуряването.

Целта на тази разпоредба е да се осигури по-справедливо определяне на размера на обезщетението, като се отчита цялостният осигурителен принос на лицето през референтния период. Същевременно се ограничава възможността за получаване на непропорционално високи обезщетения въз основа на краткотрайна заетост в държава с по-високи нива на възнаграждение, което би довело до несъответствие между размера на обезщетението и действителния осигурителен принос на лицето.

Промяна в начина на изчисляване на ПОБ по европейски регламенти

РЕЗУЛТАТ ОТ ПРОМЯНАТА В КСО И ЗАСИЛЕНИЯ КОНТРОЛ

В резултат на въпросните промени в КСО и засиления контрол при отпускането на обезщетенията, през 2025 г. се отчита значително намаление както на броя на получателите, така и на средния размер на изплащаните обезщетения по европейските регламенти.

Средногодишният брой на получателите на този вид обезщетения достига най-висока стойност през 2020 г. – 5009 лица. През следващите години броят им остава относително висок до 2024 г., след което през 2025 г. намалява до 2053 лица, което представлява намаление с 59,0% спрямо 2020 г. и с 49,8% спрямо предходната година.

БЕЗРАБОТИЦА

ФИГУРА 2. СРЕДЕН БРОЙ НА ПАРИЧНИТЕ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ЗА БЕЗРАБОТИЦА ПО ЕВРОПЕЙСКИ РЕГЛАМЕНТИ ЗА ПЕРИОДА 2020 - 2025 Г.

Среден брой на паричните обезщетения за безработица по европейски регламенти за периода 2020–2025 г.

Максимум
5 009
2020 г.Минимум
2 053
2025 г.Промяна 2020–2025
–2 956
–59,0%

Данните за териториалното разпределение на лицата, получаващи парични обезщетения за безработица по реда на европейските регламенти, показват съществена концентрация в отделни области на страната.

През целия разглеждан период най-голям брой получатели се отчита в област Благоевград. Делът на лицата от областта нараства от около 23% през 2020 г. до 47,4% през август 2024 г. След предприемането на административни мерки за ограничаване на злоупотребите, през 2024 г. и 2025 г. се наблюдава намаляване както на общия брой на обезщетенията по европейските регламенти, така и на относителния дял на лицата от област Благоевград, който към декември 2025 г. възлиза на 20,5%.

Делът на лицата от областта нараства от около 23% през 2020 г. до 47,4% през август 2024 г.

БЕЗРАБОТИЦА

ВОДЕЩИ ОБЛАСТИ ПО ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ОТ ЕВРОПЕЙСКИ РЕГЛАМЕНТИ · 2025 Г.

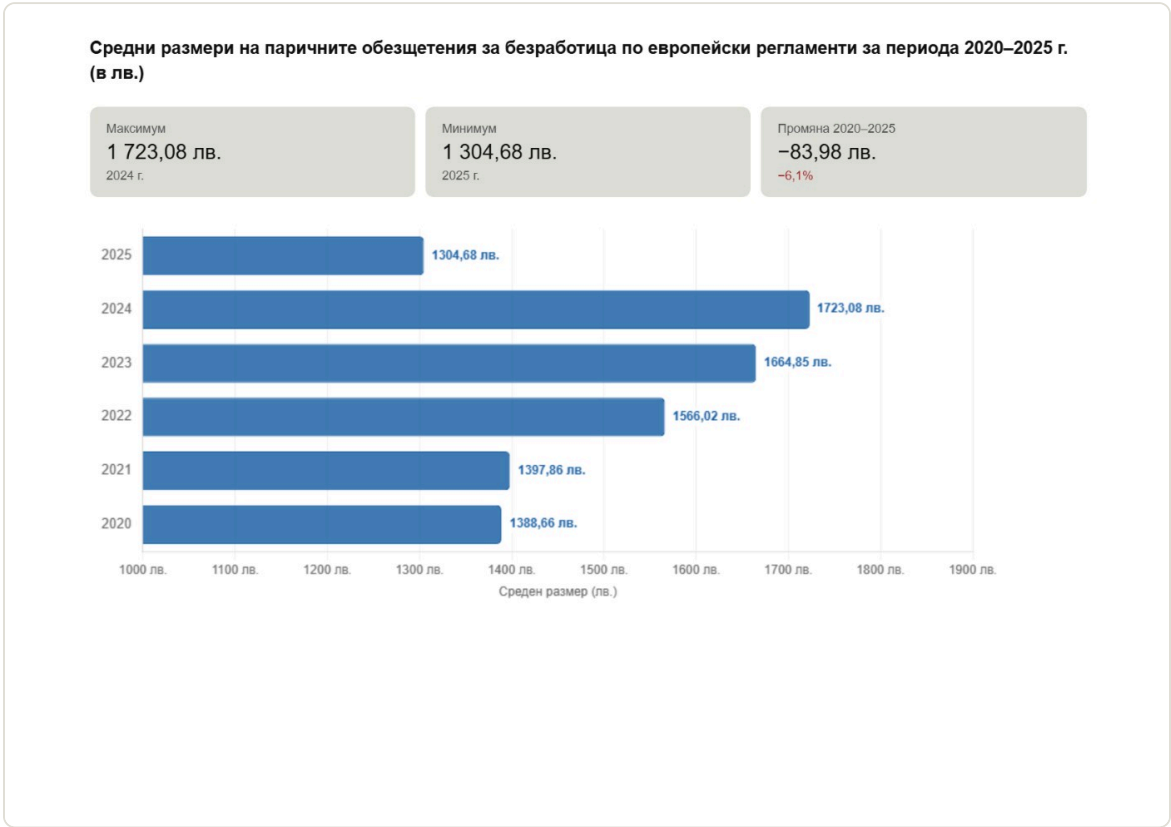

През 2025 г. се наблюдава сравнително висок брой получатели на обезщетения по европейски регламенти в областите: Кърджали – 135 лица, Бургас – 131 лица, Търговище – 114 лица, Пловдив – 109 лица и Пазарджик – 103 лица. Въпреки отчетеното намаление спрямо предходните години, тези области запазват водещи позиции по брой лица, получаващи обезщетения по европейските регламенти.

Във всички области се отчита трайна тенденция към намаляване на броя на лицата, получаващи обезщетения по европейските регламенти. Най-значително намаление спрямо 2020 г. е отчетено в областите Силистра, Видин, Плевен, Ямбол и Смолян, където към 2025 г. броят на получателите е намалял с между 80% и 90%.

Средният размер на изплащаното обезщетение по европейските регламенти нараства устойчиво в периода 2020-2024 г. – от 1388,61 лв. през 2020 г. до 1723,08 лв. през 2024 г., или с 24,1% (Фигура 3). През 2025 г. в резултат на промените в законодателството се наблюдава съществено намаление до 1304,68 лв., което е с 24,3% по-ниско спрямо предходната година.

ФИГУРА 3. СРЕДНИ РАЗМЕРИ НА ПАРИЧНИТЕ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ЗА БЕЗРАБОТИЦА ПО ЕВРОПЕЙСКИ РЕГЛАМЕНТИ

БЕЗРАБОТИЦА

Данните за движението на лицата с право на ПОБ показват относителна стабилност през последните години от периода. През 2020 г., под въздействието на пандемията от COVID-19 и ограниченията върху икономическата дейност, е отчетен най-високият брой новорегистрирани безработни лица с право на ПОБ – 16 556 лица (Таблица 3). През следващата година броят им намалява до 9313, или с 43,7%, след което се наблюдава относителна стабилизация. В периода 2022-2025 г. новорегистрираните лица варират между 9448 и 10 147 души годишно, като през 2025 г. е отчетена най-високата стойност за последните пет години.

Разпределението по пол показва, че при новорегистрираните лица с право на ПОБ преобладават жените. През целия анализиран период техният дял е около 57-58% от общия брой. През 2025 г. новорегистрираните жени са 5842 лица, а мъжете – 4249 лица.

Броят на гражданите на други държави сред новорегистрираните лица остава сравнително нисък, но показва устойчива тенденция към нарастване. От 25 лица през 2020 г. той достига 56 лица през 2025 г., което е повече от двойно увеличение за разглеждания период.

ТАБЛИЦА 3. НОВОРЕГИСТРИРАНИ БЕЗРАБОТНИ ЛИЦА С ПРАВО НА ПОБ ЗА ПЕРИОДА 2020-2025 Г.

Година	Общо	Мъже	Жени	Граждани на други държави
2020	16 556	6 803	9 728	25
2021	9 313	3 967	5 330	16
2022	9 448	4 008	5 419	21
2023	9 455	4 027	5 400	28
2024	9 871	4 228	5 606	38
2025	10 147	4 249	5 842	56

Сходна динамика се наблюдава и при лицата, чиито обезщетения са прекратени (Таблица 4). През 2020 и 2021 г. техният брой остава висок – съответно 16 025 и 15 767 лица, което е свързано с изтичането на срока на значителен брой обезщетения, отпуснати през периода на пандемията. След 2022 г. стойностите се стабилизират в диапазона между 10 511 и 11 822 лица годишно.

БЕЗРАБОТИЦА

Жените формират по-голямата част от лицата с прекратено обезщетение през целия период. През 2025 г. броят им възлиза на 6328 лица, докато при мъжете е 4863 лица. Делът на жените сред лицата с прекратено обезщетение остава относително постоянен и е около 56%.

Подобно на новорегистрираните лица, броят на чуждите граждани с прекратено обезщетение също нараства постепенно – от 28 лица през 2020 г. до 53 лица през 2025 г., което отразява увеличаването на участието на чуждестранни граждани в системата за осигуряване при безработица.

ЖЕНИ

6 328

около 56% от всички лица с прекратено обезщетение

МЪЖЕ

4 863

ЧУЖДИ ГРАЖДАНИ

53

спрямо 28 през 2020 г.

ПРЕКРАТЕНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ЗА ПОБ · 2025 Г.

След 2022 г. броят на прекратените обезщетения трайно превишава броя на новоотпуснатите, което е една от причините средногодишният брой на лицата с право на ПОБ да остава относително стабилен въпреки нарастването на новорегистрираните през последните две години от периода.

ТАБЛИЦА 4. РЕГИСТРИРАНИ БЕЗРАБОТНИ ЛИЦА С ПРАВО НА ПОБ С КРАЙ НА ОБЕЗЩЕТЕНИЕТО ЗА ПЕРИОДА 2020-2025 Г.

Година	Общо	Мъже	Жени	Граждани на други държави
2020	16 025	6 797	9 201	28
2021	15 767	6 720	9 025	22
2022	10 511	4 514	5 978	19
2023	10 647	4 594	6 026	26
2024	11 822	5 127	6 655	39
2025	11 243	4 863	6 328	53

БЕЗРАБОТИЦА

През периода 2020-2025 г. развитието на системата за парични обезщетения за безработица преминава през няколко ясно разграничими етапа, обусловени както от външни икономически и социални фактори, така и от предприетите административни и контролни действия.

Пандемията от COVID-19 оказва най-съществено влияние върху динамиката на безработицата през 2020 г., когато се отчита рязко нарастване както на броя на лицата с право на парично обезщетение за безработица, така и на новоотпуснатите обезщетения. След преодоляването на кризисния период се наблюдава постепенно възстановяване на пазара на труда, изразяващо се в устойчиво нарастване на броя на осигурените лица за фонд „Безработица“ и съществено намаляване на броя на регистрираните безработни лица.

През разглеждания период се наблюдава постепенно увеличение на броя на чуждите граждани, включени в системата за осигуряване при безработица. Макар техният дял да остава ограничен, тенденцията отразява нарастващото участие на чуждестранни граждани на българския пазар на труда и влиянието на международните миграционни процеси.

Особен интерес представлява динамиката на обезщетенията, отпускани по реда на европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност. След достигане на високи стойности през периода 2020-2024 г., през 2025 г. се отчита значително намаляване както на броя на получателите, така и на средния размер на изплащаните обезщетения в резултат на промените в КСО и засиления контрол при отпускането им.

Като цяло данните очертават тенденция към нормализиране на пазара на труда и стабилизиране на системата за осигуряване при безработица след сътресенията през 2020 г., при едновременно засилване на контролните механизми и запазване на финансовата устойчивост на фонд „Безработица“ на държавното обществено осигуряване.

Материалът е подготвен от екип от отдел "Статистика, актюерски анализи и прогнози", дирекция АПП

ПЕНСИОНИРАНЕ

Какви са документите, които трябва да бъдат представени при отпускане на различните видове пенсии

Правни основания и общ ред за подаване на заявление

Пенсията представлява периодично парично плащане, предназначено да осигури средства за издръжка на лица, при които е настъпил осигурителен риск като старост, инвалидност или смърт. При настъпване на първите два риска лицата придобиват право на лична пенсия, докато при осигурителния риск, свързан със смърт, специфичното е, че той се реализира за едно лице, а правото на пенсия възниква за друго. Съгласно разпоредбите на Кодекса за социално осигуряване (КСО) се отпускат както пенсии, свързани с трудовата дейност и осигурителния принос на лицата, така и пенсии, за чието придобиване не се изисква наличие на осигурителен стаж или осигурителен принос. Последните имат социален характер и се предоставят при наличие на предвидени в закона социални или здравословни предпоставки.

Пенсиите и добавките към тях се отпускат от датата на възникване на правото, когато заявлението и необходимите документи са подадени в двумесечен срок от тази дата. При подаване на заявление след изтичане на посочения срок пенсията се отпуска от датата на подаването му.

Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж (НПОС) конкретизира реда и условията за упражняване на пенсионните права, уредени в КСО. Разпоредбите на чл. 2-7 от НПОС имат ключово значение за образуването и движението на пенсионните производства, както и за установяването на обстоятелствата, от които зависи отпускането на една пенсия.

Пенсионното производство в териториалните поделения на Националния осигурителен институт (НОИ) се инициира чрез подаване на писмено заявление по образец УП-1, утвърден от управителя на НОИ, към което се прилагат всички изискуеми документи в оригинал.

ПЕНСИОНИРАНЕ

Какви са документите, които трябва да бъдат представени при отпускане на различните видове пенсии

Образец на заявлението за отпускане на пенсия може да бъде изтеглено от интернет страницата на НОИ в раздел „Формуляри“/„Формуляри и образци за пенсии по българското законодателство и по регламенти“/обр. УП-1 - Заявление за отпускане на пенсия(и) и добавка(и).

В случаите, когато се прилагат разпоредби на международен договор, по който Република България е страна, или на европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност, към заявлението се представят заверени от компетентната институция копия на съответните документи.

Основната цел на документите, които лицата следва да представят при подаване на заявление за отпускане на пенсия, е да бъдат удостоверени фактите и обстоятелствата, които обуславят възникването на правото на пенсия и играят съществена роля при изчисляването на нейния размер – продължителност и категория на осигурителния стаж, осигурителен доход и други специфични условия, предвидени в законодателството.

Удостоверяването на осигурителния стаж е регламентирано в разпоредбата на чл. 40, ал. 1 от НПОС, съгласно която осигурителният стаж на лицата се установява с данните по чл. 5, ал. 4, т. 1 от КСО, с трудови, служебни, осигурителни книжки и с документ по утвърден образец (удостоверения обр. УП-30, обр. УП-3, обр. УП-13 и др.) Данните по чл. 5, ал. 4, т. 1 от КСО представляват ежесечно подаваната в Националната агенция за приходите (НАП) информация от осигурителите за всяко осигурено лице или от самоосигуряващите се лица. Тези данни съдържат: осигурителния доход; дължимите осигурителни вноски за държавното обществено осигуряване, за допълнителното задължително пенсионно осигуряване, за здравното осигуряване и др., в зависимост от рисковете, за които е осигурено съответното лице. Данните на това основание се събират от 01.01.1997 г., като тези от тях, които касаят компетентностите на НОИ, се подават служебно от НАП и постъпват в информационната система на НОИ. Тези данни се използват от длъжностните лица, на които е възложено ръководството на пенсионното осигуряване в териториалните поделения на НОИ при зачитането на осигурителен стаж и доход за отпускане и преизчисляване на пенсии и добавки.

ПЕНСИОНИРАНЕ

За периодите преди 1997 г., както и за времето след тази дата (при необходимост) удостоверяването на осигурителен стаж, осигурителен доход и други релевантни за определянето на правото и размера на пенсията данни, се извършва въз основа на горепосочените оригинални писмени документи.

ЗАЯВЛЕНИЕ ОБР. УП-1

Пенсионното производство се инициира с писмено заявление по образец УП-1, утвърден от управителя на НОИ. Изтегля се от сайта на НОИ: „Формуляри“ → „Формуляри и образци за пенсии по българското законодателство и по регламенти“ → обр. УП-1.

1. Документи, представяни към заявление за отпускане на лична пенсия за осигурителен стаж и възраст

Към заявлението за отпускане на лична пенсия за осигурителен стаж и възраст се представят:

1.1. документи за осигурителен (трудов) стаж;

1.2. документи за осигурителен доход за периоди след 31.12.1999 г.; в случай че лицето, подаващо заявление за отпускане на пенсия, няма осигурителен доход след 31.12.1999 г. или осигурителният му доход за този период е по-малък от 36 месеца към заявлението за отпускане на пенсия е необходимо да се представят документи за осигурителния му доход преди 01.01.2000 г., в които доходът е посочен по месеци, както следва:

а) за недостигащия период до 36 месеца, ако осигурителният доход на лицето след 31.12.1999 г. е за период, по-малък от 36 месеца;

б) за период от 36 месеца, ако лицето няма осигурителен доход след 31.12.1999 г.;

в) за целия осигурителен доход на лицето, ако този доход е за период, по-малък от 36 месеца.

1.3. заявление по образец УП-23 за прехвърляне на средствата от индивидуалната партида на лицето в професионален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“ на държавното обществено осигуряване, при подаване на заявление за отпускане на ранна пенсия от лицата, работещи при условията на първа и/или втора категория труд – само при кандидатстване за отпускане на пенсия от лица, работили при условията на първа и/или втора категория труд.

ПЕНСИОНИРАНЕ

Документи за удостоверяване на трудов и осигурителен стаж или приравнено на него време, съобразно конкретния случай, могат да бъдат:

ПРИЗНАТИ ДОКУМЕНТИ ЗА ОСИГУРИТЕЛЕН/ТРУДОВ СТАЖ

трудова книжка · служебна книжка · осигурителна книжка · военно-отчетна книжка · военна книжка · книжка от Министерство на отбраната · книжка от Министерство на вътрешните работи · книжка от Съвета за взаимно осигуряване на кооператорите · ученическа книжка · занаятчийска книжка · съдебно решение · експертно решение на ТЕЛК (когато се удостоверява време за полагане на грижи от съпруг/а, родител/осиновител или един от родителите на майката и бащата на лице с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто, което постоянно се нуждае от чужда помощ, а от 01.01.2020 г. – за лица с определена чужда помощ) · удостоверения за осигурителен стаж: УП-30, УП-3, УП-13, УП-13.1, УП-14, УП-16 · Удостоверение от Държавни архиви · Удостоверение от подразделенията на Българската армия · Удостоверение от Министерство на вътрешните работи · Удостоверение от Централен военен архив · Удостоверение от Генералния щаб на Българската армия · Удостоверение за направени осигурителни вноски и зачетен осигурителен стаж на членовете на трудово-производителните кооперации, които са се осигурявали по отменения Указ № 265 за взаимно осигуряване членовете на ТПК и други

2. Документи, представяни към заявление за отпускане на лична пенсия за инвалидност

Към заявлението за отпускане на лична пенсия за инвалидност се представят:

2.1 За пенсия за инвалидност поради общо заболяване или пенсия за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест – документите, посочени в т. 1.1 и 1.2.

Заявлението за отпускане на пенсия за инвалидност поради общо заболяване се свързва служебно от териториалното поделение на НОИ с експертното решение на ТЕЛК/НЕЛК. Експертните решения на органите на медицинската експертиза на работоспособността постъпват по служебен път в териториалните подразделения на НОИ, поради което прилагането им към заявленията за отпускане на пенсия не е необходимо.

Заявлението за отпускане на пенсия за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест се свързва служебно от териториалното поделение на НОИ и с влязлото в сила разпореждане за приемане или за неприемане на злополуката за трудова.

ПЕНСИОНИРАНЕ

2.2 За пенсиите за военна инвалидност за лицата, които са загубили работоспособността си поради това, че са заболели или пострадали през време или по повод на служба в запаса или в резерва се представя удостоверение от съответното поделение за датата на постъпването и уволнението от служба и за званието на лицето.

2.3 За пенсиите за военна инвалидност за лицата, загинали при изпълнение на военна служба в операции или мисии извън територията на страната, и за лицата, пострадали при оказване съдействие на въоръжените сили, се представя документ от съответното поделение, удостоверяващ обстоятелствата, при които е пострадало лицето.

ДОПЪЛНИТЕЛНА ИНФОРМАЦИЯ

В случаите на прилагане на международен договор, по който Република България е страна, или на европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност, към заявлението за отпускане на лична пенсия за инвалидност се представя медицинска документация, издадена по установения ред в друга държава.

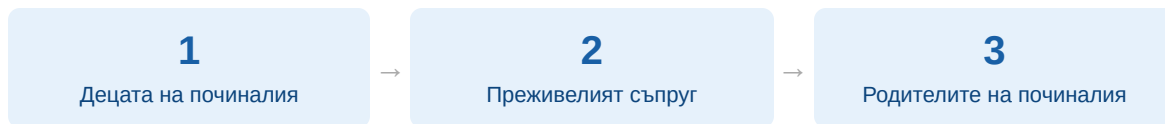
3. Документи, представяни към заявление за отпускане на наследствена пенсия или добавка от пенсията на починал съпруг

Чрез наследствената пенсия натрупаните от починалия осигурителни права, които той не е успял да упражни (като осигурено лице) или не е упражнил в пълен обем (като пенсионер), преминават към неговите най-близки роднини (изчерпателно изброени в чл. 80, ал. 2 от КСО) при определените в КСО предпоставки. Тези лица придобиват право на пенсия на собствено основание, а не в качеството им на наследници на починалия и именно затова законодателят приема, че отказът от наследство не лишава наследниците от право на наследствена пенсия, както и че получаването на наследствена пенсия не се счита за приемане на наследство (чл. 80, ал. 3 и 4 от КСО). Кодексът за социално осигуряване действително борави с термина „наследници“, но това следва от обстоятелството, че всички определени в чл. 80, ал. 2 от КСО лица с право на наследствена пенсия са от кръга на наследниците по закон.

Не за всички наследници по закон обаче законодателят предвижда право на наследствена пенсия. Тя е предназначена за онези най-близки роднини на починалия, за които, в нормалния случай, възникват неблагоприятните финансови последици от настъпилата смърт – неговите деца, преживелия съпруг и родителите. Целта е те да бъдат компенсирани за загубените средства за издръжка, осигурявани им от починалия наследодател.

ПЕНСИОНИРАНЕ

Право на наследствена пенсия имат

Към заявлението за отпускане на наследствена пенсия или на добавка от пенсията на починал съпруг се представят документи в зависимост от това дали починалият е бил или не е бил пенсионер приживе:

На първо място трябва да се подчертае, че не е необходимо кандидатът за наследствена пенсия да представя удостоверение за наследници, тъй като то се изисква по служебен път от съответната общинска администрация на територията на Република България. В случай че наследниците имат издадено удостоверение за наследници, биха могли към заявлението за отпускане на наследствена пенсия/добавка от починал съпруг да представят и копие от него, което би довело до съкращаване на сроковете за произнасяне на пенсионния орган.

Когато събитието е настъпило в чужбина и в случай че не е възможно издаването на удостоверение за наследници, трябва да се представи актуален официален оригинален документ, издаден от компетентен орган на чужда държава, удостоверяващ семейната или родствена връзка с наследодателя, преведен на български език от лице, извършващо преводи по реда на Правилника за легализациите, заверките и преводите на документи и други книжа, утвърден с Постановление № 184 на Министерския съвет от 1958 г. Документът трябва да е оформен в съответствие с разпоредбите на двустранните международни договори, по които Република България е страна, или на Конвенцията за премахване на изискването за легализация на чуждестранните публични актове, съставена в Хага на 5 октомври 1961 г., а при липса на такива разпоредби - да е преминал процедура по реда на Правилника за легализациите, заверките и преводите на други книжа.

ПЕНСИОНИРАНЕ

3.1. Когато наследодателят не е бил пенсионер: освен документите, посочени в т. 1.1 и 1.2., които са необходими за определяне на лична пенсия съобразно вида ѝ, се представят и следните документи, съобразно конкретиката на случая и роднинската връзка на правоимащото лице с починалия:

3.1.1. ЗА НАСЛЕДНИЦИТЕ — ДЕЦА

- а) за деца на възраст над 18- и до навършването на 26-годишна възраст (ако продължават да учат) - удостоверение от съответното учебно заведение;
- б) за деца, инвалидизирани до 18-, съответно до 26-годишна възраст по време на обучението или наборната военна служба - експертно решение на Териториална експертна лекарска комисия (ТЕЛК) или на Националната експертна лекарска комисия (НЕЛК) с всички необходими данни за определяне на правото и срока на пенсията и документ от съответното учебно заведение, удостоверяващ качеството на учащ;
- в) декларация, че не са осиновени при условията на пълно осиновяване по чл. 101 от Семейния кодекс – текстът на декларацията се съдържа в декларативната част на утвърдения формуляр обр. УП-1, поради което не се представя отделен документ, а се маркира съответното обстоятелство в заявлението.

3.1.2. ЗА ПРЕЖИВЕЛИЯ СЪПРУГ

- а) когато преживелият съпруг не е навършил изискващата се възраст за право на наследствена пенсия (5 години преди навършване на възрастта за пенсиониране по условията на трета категория труд) и е неработоспособен - експертно решение на ТЕЛК (НЕЛК) с данните, необходими за определяне на правото и срока на пенсията;
- б) декларация, че не е встъпил в граждански брак – текстът на декларацията се съдържа в декларативната част на утвърдения формуляр на обр. УП-1, поради което не се представя отделен документ, а се маркира съответното обстоятелство в заявлението.

ПЕНСИОНИРАНЕ

3.1.3. ЗА НАСЛЕДНИЦИТЕ — РОДИТЕЛИ

- а) декларация, че не получават лична пенсия и не са лишени от родителски права, както и удостоверение за раждане или съдебно решение, при необходимост;
- б) за родителите на лица, починали по време на наборна военна служба - документ, издаден или заверен от съответното военно формирование, а ако то е закрито - от неговия правопреемник, удостоверяващ, че смъртта е настъпила по време на наборната служба;
- в) за родителите на военнослужещите, загинали при изпълнение на военна служба в операции или мисии извън територията на страната - документ, издаден от командира на Съвместното командване на силите, удостоверяващ, че смъртта е настъпила при изпълнение на военна служба в съответната операция или мисия извън територията на страната;
- г) за родителите на курсантите от полувисшите и висшите военни училища, които не са отслужили наборна военна служба и са починали по време на и във връзка с обучението след навършване на пълнолетие, но преди изтичане на срока, който се зачита за наборна военна служба съгласно действащото законодателство към момента на настъпването на смъртта - документ, издаден от началника на съответното военно училище, удостоверяващ, че смъртта е настъпила по време на и във връзка с обучението на курсанта;
- д) за родителите на школьниците от средните и полувисшите военни училища, които не са отслужили наборна военна служба и са починали по време на и във връзка с обучението след навършване на пълнолетие, но преди изтичане на срока, който се зачита за наборна военна служба съгласно действащото законодателство към момента на настъпването на смъртта - документ, издаден от началника на съответното военно училище, удостоверяващ, че смъртта е настъпила по време на и във връзка с обучението, или справка, издадена от Държавен военноисторически архив при Държавна агенция „Архиви“ за срока на обучение на школьника, и заверено копие от заповедта му за отчисляване или от удостоверението за обстоятелствата, при които същият е загинал.

ПЕНСИОНИРАНЕ

3.2 Когато наследодателят е бил пенсионер: се представят съобразно случая документите по т. 3.1.1., букви „а“ и „б“, по т. 3.1.2., буква „а“, както и издаден от компетентен орган на чужда държава документ, аналогичен на удостоверение за наследници. В утвърдения формуляр на обр. УП-1 следва да се попълни декларативната част, като съответните полета се маркират съобразно конкретното искане.

4. Документи, представяни към заявление за отпускане на социална пенсия за старост

Към заявлението за отпускане на социална пенсия за старост от лица, навършили 70-годишна възраст, се представя декларация по утвърден от управителя на НОИ образец УП-4 – Декларация за семейно положение и за годишния доход на член от семейството, включително от друга държава.

Формуляр на декларация обр. УП-4 може да бъде изтеглен от интернет страницата на НОИ в раздел „Формуляри“/„Формуляри и образци за пенсии по българското законодателство и по регламенти“/обр. УП-4 - Декларация за семейно положение и за годишния доход на член от семейството.

В декларацията, заявителят попълва следните доходи, получени за 12 месеца преди датата на подаване на заявлението:

ДОХОДИ, КОИТО СЕ ВЗЕМАТ ПРЕДВИД

възнаграждения от труд/осигурителен доход · пенсия/и и добавка/и, без добавката за чужда помощ · парично обезщетение за безработица · обезщетения за временна неработоспособност, бременност и раждане · отглеждане на малко дете и други, изплатени по реда на КСО · месечни помощи за отглеждане на дете до навършване на 1 година по чл. 8 от Закона за семейните помощи за деца · наеми · суми от аренда · присъдена издръжка · стипендия · доходи от друга държава (включително пенсия) · други доходи

При определяне на годишния доход на член от семейството се взема предвид броят на членовете от семейството към датата на навършване на 70-годишна възраст или към датата на подаване на заявлението за пенсия. За “членове на семейството” се считат съпругът/съпругата и децата до 18-годишна възраст, ако не са встъпили в брак, както и децата над тази възраст, ако са неработоспособни с определена от ТЕЛК/НЕЛК 50 и над 50 на сто трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане, ако нямат други доходи и не са встъпили в брак. При определяне на годишния доход при преценката за правото на този вид пенсия не се включват:

ПЕНСИОНИРАНЕ

ДОХОДИ, КОИТО НЕ СЕ ВЗЕМАТ ПРЕДВИД

добавката за чужда помощ, компенсациите, индексациите и еднократните плащания, изплащани към пенсиите · помощите, отпускнати при условията и по реда на социалното подпомагане, както и целевите помощи за отопление, отпускнати съгласно нормативен акт · семейните помощи по чл. 2, ал. 2 и ал. 3, т. 2 – 4 от Закона за семейни помощи за деца и финансовата подкрепа по чл. 69 от Закона за хората с увреждания

5. Документи, представяни към заявление за отпускане на социална пенсия за инвалидност

Няма изискуеми документи, които задължително да се представят към заявлението за отпускане на социална пенсия за инвалидност от лица, навършили 16-годишна възраст, с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане 71 на сто или повече.

Заявителят за пенсия само по негово желание може да представи копие от експертното си решение на ТЕЛК (НЕЛК).

ВАЖНО!

След приключване на пенсионното производство трудовите, служебните, осигурителните, военнотчетните книжки и други документи, удостоверяващи осигурителен стаж, освен оригиналните удостоверения за осигурителен стаж и осигурителен доход, се връщат на лицето заедно с разпореждането на длъжностното лице по пенсионно осигуряване. Заверени копия от тези документи остават на съхранение в пенсионното досие. Длъжностното лице, на което е възложено ръководството на пенсионното осигуряване в териториално поделение на НОИ, издава при поискване удостоверение за зачетения на лицето осигурителен стаж въз основа на съхраняваните в пенсионното досие оригинални удостоверения за осигурителен стаж. Този вид удостоверение (обр. П-21) се издава безплатно от териториалното поделение на НОИ, в което се съхранява пенсионното досие на лицето. За улеснение на лицата на официалната страница на НОИ в интернет в раздел „Формуляри“/„Примерни образци“ е поместен примерен образец на заявление за издаване на удостоверението - Обр. П-21. „Заявление за издаване на удостоверение за осигурителен стаж по оригинални документи, съхранявани в пенсионното досие“. Титулярят на пенсионното досие има право при поискване да получава и копия от заверените копия на документи, които се съхраняват в пенсионното досие. Пенсионното досие се съхранява в териториалното поделение на НОИ, чрез което се изплаща пенсията.

Материалът е подготвен от Елена Владимирова, главен експерт в дирекция „Пенсии“

НА ФОКУС

Опитите за измама с обществени средства в Благоевградско срещат сериозен отпор от тренираното око на експертите на НОИ

Развитието на социалното осигуряване е в тясна връзка с протичащите глобални и национални икономически, политически и социални процеси. Осигурителната система изпитва силно влияние от темповете на икономически растеж, демографската структура на населението, състоянието на пазара на труда – заетост и безработица, публичните финанси, нивото на доходите, инфлацията, размера на скритата икономика и т.н.

Практиката в България показва „модернизиране“ на опитите за злоупотреби със средства на публичните фондове на държавното обществено осигуряване (ДОО). На тези стремежи към облагодетелстване чрез извършване на неправомерни действия се противопоставя професионализмът и сериозният опит на експертите от Националния осигурителен институт (НОИ).

При определяне на правата по представените основни документи за изплащане на парични обезщетения и помощи от ДОО служителите извършват ежедневен преглед и контрол. За предотвратяване на неправомерните изплащания се извършват анализи на подадените данни в регистрите на НОИ. В резултат на тези анализи се идентифицират осигурители, при които се забелязват индикации за неправомерност. Когато говорим за борба с измамите с обществени средства, сред най-добрите примери може да бъде посочено териториалното поделение на НОИ (ТП на НОИ) в Благоевград.

НА ФОКУС

Парични обезщетения за временна неработоспособност

В последните години нараства броят на осигурители/самоосигуряващи се и осигурени лица, което води до по-голям брой подадени основни документи за изплащане на парични обезщетения за временна неработоспособност. Броят на приети основни документи в териториалното поделение по години е следното:

ПРИЕТИ ОСНОВНИ ДОКУМЕНТИ ЗА ВРЕМЕННА НЕРАБОТОСПОСОБНОСТ

Един от най-добре работещите способи за ефективна борба с опитите за заобикаляне на закона и своевременно ограничаване на възможностите за злоупотреби са т. нар. „рискови критерии“. Най-общо това са параметри, които помагат на добре обученото експертно око да улови в зародиш опитите за злоупотреба със средства на държавното обществено осигуряване чрез внимателно проследяване на извършените от съответния осигурител действия, свързани с отпускането и изплащането на паричните обезщетения. Най-често срещаните индикации за опити за заобикаляне на закона са:

НАЙ-ЧЕСТИ ИНДИКАЦИИ ЗА ОПИТ ЗА ЗАОБИКАЛЯНЕ НА ЗАКОНА

- сключени трудови договори с лица за кратък период с висок осигурителен доход без да са внесени осигурителни вноски
- подадени данни за висок осигурителен доход, който не съответства на длъжността, на която е назначено лицето
- данни в регистъра на осигурените лица са подадени/коригирани наведнъж за повече от шест месеца
- наличие на лица, за които началото на временната неработоспособност е започнало преди сключване на трудовия договор
- променени данни за началото на периода на временна неработоспособност по болничните листове
- продължителни болнични листове за едно заболяване без болнично лечение

НА ФОКУС

Сред важните фактори при оценката на риска попадат още наличието на повишен брой осигурени майки, получили парично обезщетение за бременност и раждане, като процент от общия брой на осигурените лица, както и значителният брой лица, получили парични обезщетения за временна неработоспособност, спрямо общия брой на осигурените лица. Статистиката за предадените за проверка случаи в ТП на НОИ – Благоевград сочи низходяща тенденция по отношение на изготвените сигнали за проверка на осигурители от инспекторите по осигуряването от сектор „Контрол по разходите на ДОО“. На годишна база числата са следните:

2023 Г.

48

2024 Г.

35

2025 Г.

16

МАЙ 2026 Г.

4

В резултат на извършените проверки са изготвени разпореждания за недобросъвестно получени обезщетения за временна неработоспособност, както следва:

2023 Г.

177

РАЗПОРЕЖДАНЯ
ЗА 78 636,98 ЛВ.

2024 Г.

225

РАЗПОРЕЖДАНЯ
ЗА 98 124,98 ЛВ.

2025 Г.

354

РАЗПОРЕЖДАНЯ
ЗА 141 221,28 ЛВ.

МАЙ 2026 Г.

213

РАЗПОРЕЖДАНЯ
ЗА 74 570,60
ЕВРО

При възникнали съмнения преди изплащане на паричните обезщетения и помощи, когато дните във временна неработоспособност надвишават допустимите за заболяването, лицето има отпусната пенсия за намалена работоспособност и издаден болничен лист за същото заболяване и др., случаите се предават за проверка на лекар, експерт по временна нетрудоспособност (ЕВН) при ТП на НОИ – Благоевград. Той събира допълнителни доказателства, изяснява обстоятелствата, прави преценка и обжалва на болничния лист. Обжалваните болнични листове последните 3 години и половина са следните:

2023 Г.

559

Обжалвани, от
които са отменени
381 за 7514 дни

2024 Г.

568

Обжалвани, от
които са отменени
353 за 7109 дни

2025 Г.

712

Обжалвани, от
които са отменени
498 за 9716 дни

МАЙ 2026 Г.

294

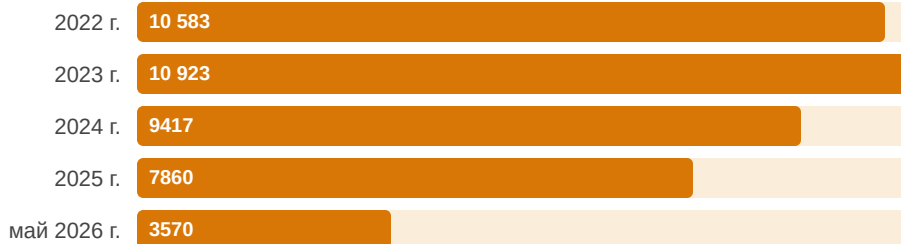
Обжалвани, от
които са отменени
181 за 3562 дни

НА ФОКУС

Парични обезщетения за безработица (ПОБ)

В ТП на НОИ - Благоевград са постъпили заявления за отпускане на парични обезщетения за безработица както следва:

ПОСТЪПИЛИ ЗАЯВЛЕНИЯ ЗА ПОБ · ТП НА НОИ – БЛАГОЕВГРАД

През периода 2022-2024 г., преобладаваща част от декларираните периоди на заетост в друга държава членка на Европейския съюз (ЕС) е във Франция, Испания и Германия. Броят на лица, декларирали последна заетост в друга държава членка на ЕС, са представени в таблицата:

Година	Франция	Испания	Германия
2022 г.	3107	537	409
2023 г.	4018	296	325
2024 г.	2322	814	217
2025 г.	210	19	119
2026 г.	24	3	36

Наблюдават се многобройни случаи, при които лицата, подавайки заявление за отпускане на ПОБ, декларираат последна заетост в държава членка на ЕС. Преобладаващите подобни казуси през последните няколко години са от Франция, като в голяма част от тях са налице много кратки периоди в осигуряване, като има случаи, при които се декларира заетост дори само от два дни. Целта е ясна – възползване от възможностите, които дават действащите към онзи момент правила за пренос на осигурителни права в рамките на ЕС, според които обезщетението за безработица е отпуска на базата на дохода от последната заетост. Затова и наличието на множество заявления, в които лицата декларираат упражняване на трудова дейност във Франция от 1-2 дни до около месец, поражда съмнения, че същите въобще нямат действителна заетост в тази държава, а дори и че не са напуснали България.

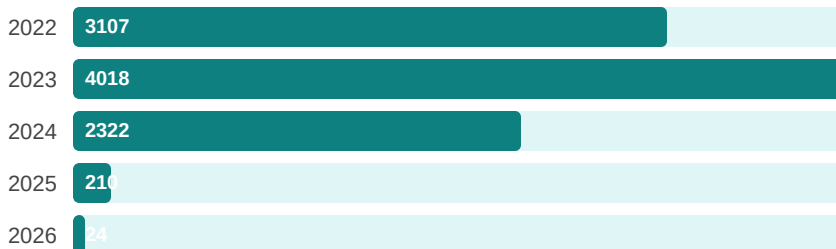
НА ФОКУС

За да бъде потвърдени тези съмнения, е изискано от компетентната институция във Франция извършване на служебни проверки при определени работодатели. Съмненията са за наличие на фиктивна заетост, при която лицето „работи“ само по документи, без дори да е стъпвало на „работното си място“.

Във връзка със съмненията, че лицата нямат действителна заетост във Франция, а и с оглед предотвратяване на неоснователни плащания по подадени заявления за отпускане обезщетение на лица с прекратена последна заетост в друга страна от ЕС, преди извършване на преценка за правото се изиска информация от МВР - Благоевград за евентуалното преминаване през ГКПП на България. След получаването на тази информация се установява дали лица, поставени под наблюдение, въобще са напускали страната в периода на декларираната заетост във Франция и ако все пак са го направили, за какъв период от време е било това.

За 77 лица са подадени жалби до Районната прокуратура – Благоевград с искане за предприемане на необходимите действия за установяване извършено ли е престъпление от страна на посочения френски работодател и безработното лице във връзка с получаване на парични обезщетения за безработица с високи размери.

ЛИЦА С ДЕКЛАРИРАНА ПОСЛЕДНА ЗАЕТОСТ ВЪВ ФРАНЦИЯ

НА ФОКУС

От информацията на Районна прокуратура – Благоевград става ясно, че една от преписките е приключила с обвинително заключение и лицето е признато за виновно за извършено престъпление. По събраните доказателства по друга пък е установено, че лицето не е упражнявало трудова дейност във Франция през декларирания период (2022 г.).

Във връзка с подадени заявления от лица, декларирали последна заетост в Испания, от компетентната испанска институция е получено писмо, че двама работодатели се разследват от испанските служби за злоупотреба. До момента няма информация дали проверката е приключила и какъв е резултатът от нея.

Сериозният спад последните 3 години в броя на подадените заявления с декларирана кратка заетост в друга държава членка на ЕС ясно се вижда от представените данните. Основната причина за това е промяната в Кодекса за социално осигуряване, приета през 2024 г., с който изчислението на размера на обезщетението за безработица при наличие на периоди в осигуряване по европейските регламенти беше приравнено към това по националното законодателство. Нещо повече, тази разпоредба започна се прилага от датата на влизането ѝ в сила, като обхваща и заварените случаи, при които все още не е отпуснато обезщетение, независимо от датата на прекратяване на осигуряването и от датата на подаване от лицето на заявление за отпускане на ПОБ.

След промяната размерът на средно дневното парично обезщетение на лицата с кратка заетост в други държави членки, спадна драстично.

Това активизира разчитащите на лесни пари „работници“ да търсят „правата си“ чрез подаване на жалби в ТП на НОИ - Благоевград. От септември 2024 г. до момента са постъпили общо 1578 жалби срещу издадени разпореждания за отпускане на ПОБ.

Срещу издадени решения на директора са подадени до Административен съд Благоевград – 1400 жалби.

РЕШЕНИЕ

Административен съд Благоевград, потвърждава решенията на директора като правилно постановени, до направеното запитване до Съда на Европейския съюз, свързано с начина на изчисляване на паричните обезщетения за безработица за лица с осигурителни периоди в България и в друга държава членка на ЕС.

НА ФОКУС

РАЗВРЪЗКА

На 23 април 2026 г. беше публикувано решение на Съда на Европейския съюз по дело C-116/25, постановено по преюдициално запитване отправено от Административния съд в Благоевград, в което се тълкува приложението на чл. 62, параграф 3 от Регламент (ЕО) № 883/2004, във връзка с чл. 54б, ал. 8 от КСО. Съдът потвърди, че при определяне размера на обезщетението за безработица България, като държава по пребиваване, може да прилага национален ред за изчисляване, при който не се взема предвид единствено възнаграждението от последната работа в друга държава членка, а могат да бъдат отчетени и други доходи и осигурителни периоди, съгласно националното законодателство. Решението потвърждава правилното прилагане от страна на НОИ на разпоредбите на Кодекса за социално осигуряване и съответствието им с европейските правила за координация на системите за социална сигурност.

След възобновяване на съдебните производства в Административен съд – Благоевград, са приключени общо 120 дела, като са потвърдени всички решения на директора на ТП на НОИ - Благоевград.

От началото на 2022 г. до края на май на настоящата година са издадени общо 953 разпореждания за възстановяване на неоснователно изплатени парични обезщетения за безработица. Разбивката по години сочи следното:

РАЗПОРЕЖДАНИЯ ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА НЕОСНОВАТЕЛНО ИЗПЛАТЕНИ ПОБ (ЛВ.)

В своята работа експертите на НОИ засичат и случаи на лица, подали заявление за отпускане на парични обезщетения за безработица, след като преди това са упражнявали трудова дейност при един осигурител само за около 30 дни. Целта на тази „хватка“ е смяна на основанието за прекратяване на трудовото правоотношение, а от там и неоснователно придобиване на право на парично обезщетение за безработица за по-дълъг период и с по-висок размер.

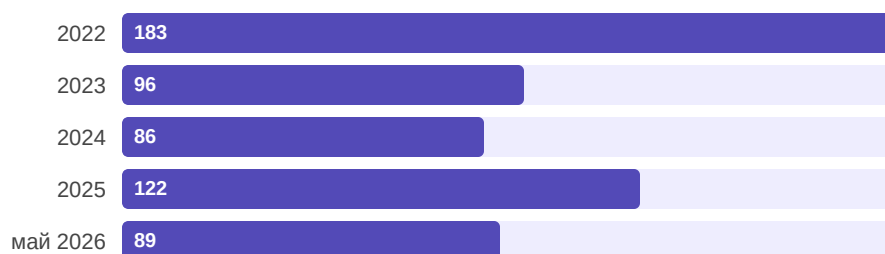

НА ФОКУС

Наблюдават се случаи на лица с прекратено трудово правоотношение по законодателството на друга държава членка на ЕС на основание „взаимно съгласие“, които започват работа в България за изключително кратък период, като целта им е същата - да получават обезщетение за по-дълъг период и по-висок размер.

След извършване на анализ от служителите на сектор „Краткосрочни плащания“ осигурителите, които явно фиктивно наемат на работа тези лица, се предават за проверка на контролните органи на ТП на НОИ. Общият брой сигнали за периода от началото на 2022 г. до края на май 2026 г. са както следва:

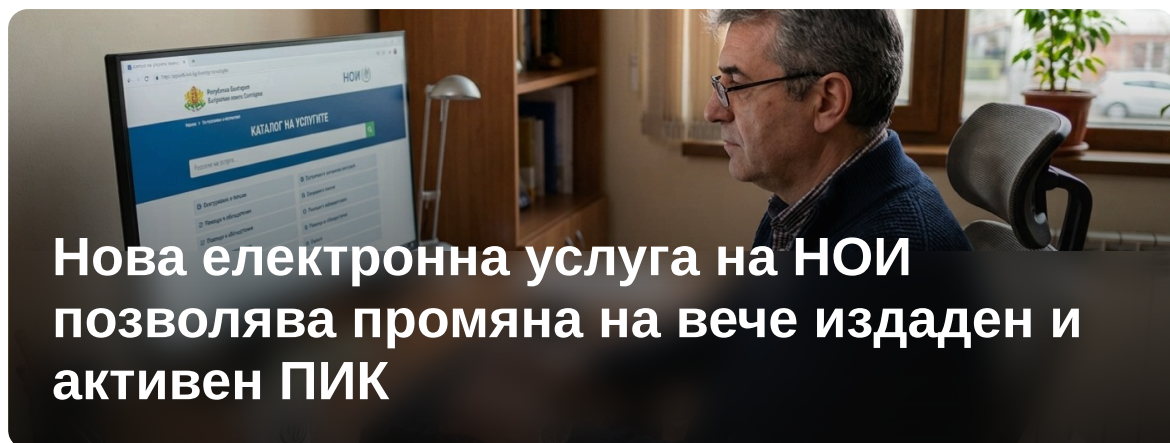
СИГНАЛИ ЗА ФИКТИВНА КРАТКОТРАЙНА ЗАЕТОСТ

При извършени проверки от контролните органи на НОИ на осигурителите и в случаите, за които категорично е установено, че за лицата не е възникнало основание за осигуряване, неоснователно подадените данни са заличени съгласно издадени задължителни предписания. За изследвания период са издадени 57 задължителни предписания за заличаване на неоснователно подадените данни. След това правото на обезщетение за безработица на лицата се преценява отново на базата на наличните данни.

Материалът е подготвен от експертен екип на ТП на НОИ - Благоевград

ЕЛЕКТРОННО УПРАВЛЕНИЕ

Нова електронна услуга на НОИ позволява промяна на вече издаден и активен ПИК

ПИК НА НОИ

от над 20 години

утвърдена практика за достъп до електронни услуги

АКТИВИРАНЕ ЧРЕЗ ССЕВ

2 работни дни

при заявяване на място активирането е веднага

Вече над 20 години персоналният идентификационен код (ПИК), издаден от Националния осигурителен институт (НОИ), затвърждава своята популярност сред гражданите. Той дава възможност за бърз и безплатен достъп до електронните услуги и справки на НОИ. ПИК на НОИ може да се издава „на място“ - в териториалните поделения на НОИ и всички регионални офиси, както и чрез онлайн услуга на НОИ. В тези случаи той се активира веднага. Когато издаването му се случва чрез заявяване през Системата за сигурно електронно връчване (ССЕВ), активирането му се извършва в рамките на два работни дни.

Тъй като веднъж издаден ПИК не можеше да бъде променен или деактивиран, в духа на непрекъснатото усъвършенстване на предлаганите услуги, през началото на май т.г. НОИ въведе нова техническа възможност - промяна на вече издаден и активен ПИК по инициатива на самия потребител, както и деактивиране на вече съществуващ такъв. За целта е достатъчно да бъде посочен собствен активен електронен адрес, на който се изпраща линк с инструкции за избор на нов код. Потребителят може сам да конструира своя ПИК или да използва от множеството отговарящи на изискванията варианти, предложени от самата услуга. Новият ПИК трябва да се състои от 10 символа, да съдържа поне една малка и една главна букви на латиница, поне една цифра и поне един специален символ, което го прави силно защитен от опити за „отгатване“.

ИЗИСКВАНИЯ КЪМ НОВИЯ ПИК

10 символа · поне 1 малка и 1 главна латинска буква · поне 1 цифра · поне 1 специален символ

ЕЛЕКТРОННО УПРАВЛЕНИЕ

Електронната услуга дава възможност на всеки потребител по своя желание и да се откаже от притежавания към момента от него ПИК. След деактивирането, ако отново смята да използва електронни услуги на НОИ, които са достъпни с ПИК, потребителя ще трябва да заяви издаването нов такъв по някой от описаните по-горе начини.

С цел осигуряване на по-голяма защита на потребителските данни и увереността на НОИ, за да се възползват от възможностите за промяна или деактивиране, потребителите е необходимо да разполагат с активен ПИК.

След извършване на промяна или деактивиране на ПИК, потребителят получава на обявления от него личен електронен адрес входящ номер на заявлението и съобщение за успешно извършена услуга. В случай на промяна на ПИК, в съобщението се цитира и новият ПИК.

За улеснение на потребителите електронната услуга предоставя интуитивен интерфейс с множество контроли и съобщения, както и ограничено време на активност.

Въведената нова възможност за промяна и деактивиране на ПИК по инициатива на потребителите допълва усилията на института да предостави на гражданите пълен контрол върху достъпа до техните лични данни и осигурителна информация.

Материалът е подготвен от Дина Колева, директор на дирекция "Информационни системи за дългосрочни и краткосрочни плащания"

ЧУЖД ОПИТ

Съвременни форми на институционална подкрепа към лицата при планирането на тяхното пенсиониране

Как пет пенсионни институции превръщат сложните избори в ясни решения чрез дигитални инструменти

Планирането на пенсионирането изисква сложно вземане на решения - задача, която допълнително се утежнява от многостълбовите системи, които увеличават когнитивното натоварване и отговорностите на лицата. Хората трябва да разбират своите права, обезщетения и как професионалните и частните схеми допълват задължителните и разходопокривни плащания. Това често изисква разбиране на сложни понятия като „сложна лихва“, както и как работят инвестициите.

В същото време пенсионирането обикновено е еднократно решение, предлагащо малко възможности за научаване от практиката, а темата често предизвиква тревожност или отказ от предприемане на действия. Резултатът е плодородна среда за скъпоструващи грешки – вземане на грешни дългосрочни решения или липса на подкрепа за лицата как да действат, когато планират своето пенсиониране.

Осъзнавайки тези предизвикателства, институциите за социално осигуряване разработват иновативни дигитални инструменти като калкулатори и визуални табла, за да помогнат на участниците в пенсионните схеми при планирането на тяхното пенсиониране. Разчитайки на поведенчески подходи, те превръщат една далечна, абстрактна цел като „някой ден ще ми трябват пари“ в яснота на плащанията, придружени от конкретни числа, което насърчава действията.

Тяхната стойност е не само от гледна точка на изчисленията, но и психологическа.

*МАСО-преглед на добри практики

Интерактивните визуализации, проекциите и „какво би станало, ако“ моделите помагат на хората да се свържат с бъдещето си, да противодействат на предразсъдъците на настоящето и да усетят реалните последици от изборите, които правят днес. Това може да бъде помощно средство за вземане на решения, което намалява сложността, ограничава притеснението и подтиква потребителите към предприемане на стъпки за подобряване на бъдещото им финансово състояние.

ЧУЖД ОПИТ

Стъпки

Табла „само за гледане“

Събират данни от много източници и показват натрупани права и прогнозен доход. Основната им роля — прозрачност и достъп.

Всеобхватни платформи

Позволяват на хората и да управляват бъдещето си: да се осигуряват, да сменят стратегия, да тестват сценарии.

Като цяло, функционалността следва целта — дали тя е прозрачност, подкрепа за вземането на информирано решение или осигуряване на по-добри резултати при плащанията. В крайна сметка това определя какво прави инструментът и за кого.

Какно прави инструментите ефективни

За да бъдат ефективни тези онлайн инструменти, те трябва да могат да предоставят персонализирана информация, която включва прогнози, насърчаващи конкретни действия за постигане на по-добри резултати при пенсиониране (да са поведенческо-информативни), и да осигурят потребителско изживяване на едно гише. Освен това информацията трябва да се предоставя чрез многоканална комуникационна стратегия, за да се гарантира приобщаване, да осигурява механизми за обратна връзка, които да позволят непрекъснато усъвършенстване, и да бъде поднесена по начин, който е достъпен за лицата.

Обслужване на едно гише

Многоканална комуникация

Обратна връзка и достъпност

Опитът на някои от институциите членки на Международната асоциация за социално осигуряване (МАСО)**5 ИНСТИТУЦИИ, 5 ПОДХОДА**

Национална пенсионна служба · Република Корея

Шведска пенсионна агенция · Швеция

Германско федерално пенсионно осигуряване · Германия

Национална комисия за пенсионноосигурителната система · Мексико

Министерство на здравеопазването, труда и благосъстоянието · Япония

ЧУЖД ОПИТ

Национална пенсионна служба, Република Корея

Много корейци достигат средната си възраст с части от пенсионния си доход, разпръснати по множество схеми – национални, професионални, корпоративни пенсионни и лични планове. Ето защо нямат лесен начин да видят всичко на едно място или да преценят дали бъдещите им доходи ще покрият основните разходи за живот. Държавната пенсия сама по себе си често се счита за недостатъчна, но комбинирането на права от различни доставчици може да бъде сложно, времеемко, твърде специфично и плашещо за неспециалистите. Тази фрагментация забавя планирането, кара хората да подценяват пропуските и води до не особено ефективни еднократни посещения на офисите с цел консултация, които натоварват служителите на гише.

Националната пенсионна служба (NPS) на Република Корея създаде универсална интегрирана справочна и планова услуга, която свързва данните на публичните и частните пенсионни стълбове и предоставя бърз преглед на пенсионните потоци на дадено лице през целия му живот.

Подкрепена от законодателство, което позволява това, и междуинституционални споразумения за споделяне на данни, услугата постепенно включи множество видове пенсии, позволявайки на потребителите да проверяват историята на внасянията, натрупаните права и прогнозните суми чрез едно-единствено сигурно интернет или мобилно изживяване.

Дизайнът ѝ набляга на разбираем език, визуални времеви линии и инструменти за сценарии, които илюстрират как изборът относно осигуряването, пенсионната възраст или избория план променя очаквания размер на плащанията. Когато е необходим по-задълбочен разговор, потребителите могат безпроблемно да резервират консултации с обучени пенсионни експерти, които предоставят една и съща консолидирана гледна точка, така че насоките и действията са в рамките на единен работен процес. Вградени са контроли за поверителност, съгласие и потвърждение, обменът на данни е ограничен до полетата, необходими за извършване на прогнозите, а регистрационните форми гарантират сигурността. Услугата се допълва от проактивни напомняния при конкретни житейски събития (смяна на работата, брак, приближаване на пенсионна възраст), които подканят хората да влязат отново, за да актуализират предположенията си и да запълнят пропуските.

ЧУЖД ОПИТ

Шведска пенсионна агенция, Швеция

Шведската пенсионна агенция (SPA) реагира, като съвместно с уебсайта си „Моята пенсия“ (minPension) и бизнес партньори разработи т. нар. „планер за теглене“.

Шведската многостълбова система предоставя на лицата ценна гъвкавост, но с приближаването на пенсионирането тази архитектура на избор може да стане плашеща. Спестяванията са при различни институции, продуктите имат различни правила за теглене и данъчни ефекти, а времето за вземане на решения може трудно да бъде ревизирано. Много хора отлагат действията си чак до момента на подаване на заявление, когато има малко място за промяна на решенията и ограничено време за преценка на опциите.

Шведската пенсионна агенция (SPA) реагира, като съвместно с уебсайта си „Моята пенсия“ (minPension) и бизнес партньори разработи т. нар. „планер за теглене“. Планерът е дигитален, цялостен инструмент за подпомагане вземането на решения, който превръща тази сложна задача с множество доставчици в едно напълно ясно действие.

След като потребителят даде своето съгласие, инструментът прави пълен преглед на портфолиото от държавни и професионални пенсии и релевантните лични пенсионни продукти. След това той преминава през други ключови избори (кога да започне получаването; поетапно или пълно да е тегленето, какъв е статусът на преживелите лица, дължат ли се данъци и др.), превръщайки сложните правила в ясни прогнози след данъчно облагане. Интерактивните опции позволяват на хората да тестват „какво би станало, ако....“ в различни възрасти и комбинации, като сценариите разкриват различните компромиси, които трябва да бъдат направени - по-висок доход в началото или защита на доходите за по-дълъг период от време, например.

Персоналният списък от необходими действия намалява затрудненията чрез подреждане на задачите и посочване къде изпълнението им може да се случи онлайн – понякога директно през планера, когато говорим за участващи организации, а друг път - чрез предварително подготвени инструкции и връзки към други подобни. Функциите за достъпност (прост език, оформление както за голям екран, така и за мобилни устройства, и др.) подпомагат по-широкото използване, докато основните програмни интерфейси поддържат данните актуални, така че съветите да отразяват текущите натрупвания и правила. Планерът може да се използва самостоятелно или заедно с помощта на експерти, осигурявайки последователност, независимо от канала за достъп до информация.

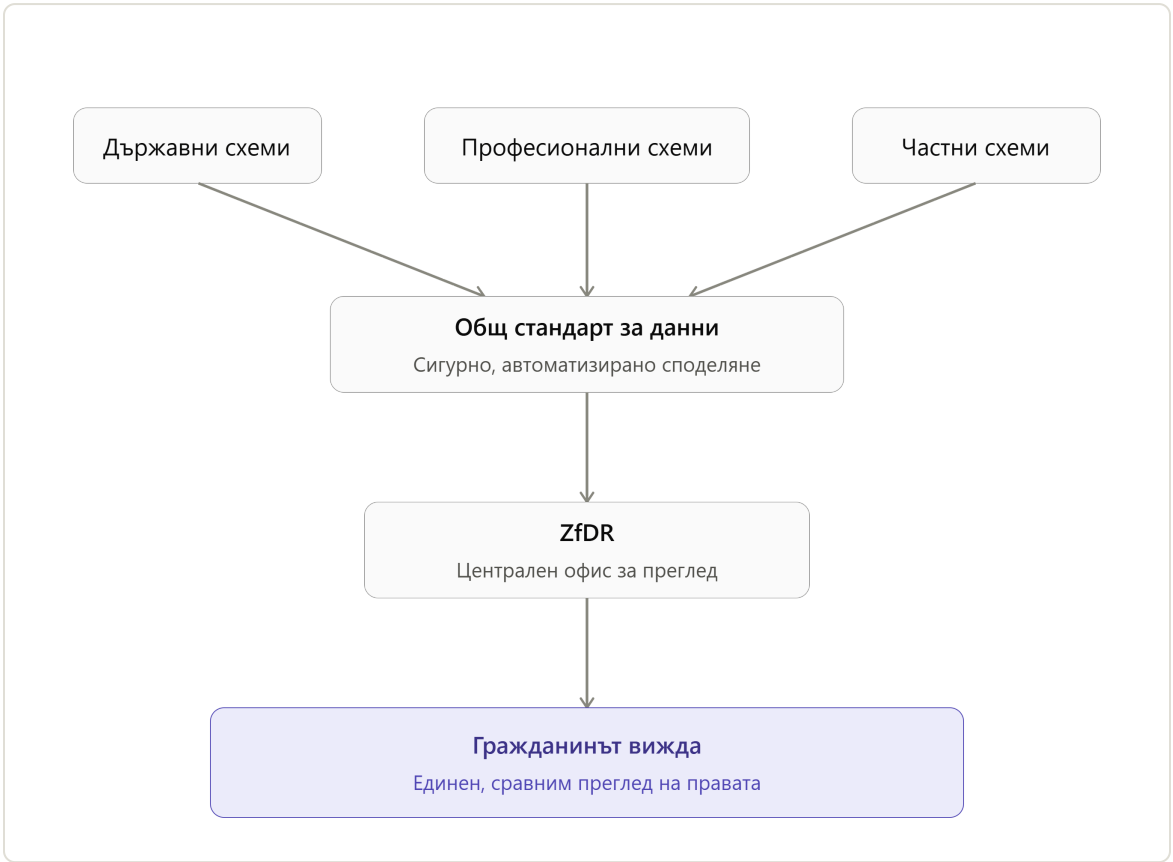
ЧУЖД ОПИТ

Германско федерално пенсионно осигуряване, Германия

Пенсионната среда в Германия обхваща държавни, професионални и частни схеми, което поставя гражданите в ситуация на разпръснати хартиени разпореждания, които са трудни за тълкуване или сравняване. За да се справи с това, Германското федерално пенсионно осигуряване (DRV Bund) създаде Централен офис за дигитален преглед на пенсиите (ZfDR), за да изгради единен национален портал.

Дигиталният преглед на пенсиите предоставя интегриран поглед върху всички пенсионни права в публичните и частните системи, позволявайки на гражданите да преглеждат натрупаните си права на едно място. За да направи това възможно, ZfDR участва в съвместната разработка на общ стандарт за обмен на данни, който позволява сигурно и автоматизирано споделяне на проверена информация от всички участващи пенсионни фондове.

Разработен в сериозно сътрудничество, проектът обединява федерални министерства, потребителски организации и браншови асоциации в рамките на съвместни комитети и консултативни съвети. Използвани са гъвкави методи, за да се осигури прозрачност, бърза реакция и непрекъсната обратна връзка с потребителите. Процесът на проектиране дава приоритет на ориентацията към потребителя, като набляга на ясения език, интуитивната навигация и последователното представяне на данните. Основен пробив е създаването на унифицирани, базирани на стойностите показатели, които позволяват на гражданите да правят сравнение между правата си в различните схеми. Внедряването следва поетапен подход: първо са свързани основните доставчици на пенсионни услуги, като с финализирането на техническите стандарти постепенно се добавят и допълнителни схеми.

ЧУЖД ОПИТ

Национална комисия за пенсионноосигурителната система, Мексико

На осигурените лица с дефинирани вноски в Мексико често им липсва разбиране как днешните им избори се превръщат в утрешната им пенсия. Правилата се различават в зависимост от вида на работника (публичен и частен сектор). От значение са минималните осигурителни прагове, малките доброволни вноски или по-късната възраст за пенсиониране. Тези параметри обаче са трудни за осъзнаване. Традиционните калкулатори или затрупват потребителите с различни параметри, или предоставят неясни резултати, които не успяват да подтикнат лицата към действия.

Националната комисия за пенсионноосигурителната система (CONSAR) създава и надгражда набор от онлайн калкулатори, съобразени с основните профили на осигурените лица в страната, така че всеки потребител да вижда само правилата и условията, които са от значение за него. След въвеждането на няколко основни входни данни (възраст, заплата, история на вноските), инструментите оценяват натрупаните средства и вероятната пенсия въз основа на определените пенсионни възрасти, включително минималните пенсионни прагове и солидарния стълб, установени в последната пенсионна реформа през 2024 г.

Инструментът предоставя интерактивна визуализация чрез прости графики, които показват как салдото нараства с течение на времето, позволявайки на потребителите да проследят как техните вноски могат да повлияят на резултата, да експериментират чрез смяна на администраторите на пенсионните фондове, за да успеят да получат по-добри опции с по-висока възвръщаемост, или да тестват възможностите за отлагане на пенсионирането - всичко това в рамките на един екран.

За да стимулира размисъла върху компромисите с разходите, са добавени поведенчески функции, преформулиращи малките ежедневни плащания като потенциални спестявания, които биха могли да бъдат пренасочени към пенсионната сметка. Езикът и визуалните елементи са опростени, така че хората с ограничена финансова грамотност все пак да могат да се ориентират уверено. Предположенията са обяснени предварително с изградени връзки за тези, които искат да се задълбочат в темата. Калкулаторите са част от по-широката образователна стратегия на CONSAR - те са удобни за мобилни устройства, популяризирани са чрез кампании и са обвързани с конкретните стъпки за откриване на сметка или нейната смяна.

Езикът и визуалните елементи са опростени, така че хората с ограничена финансова грамотност все пак да могат да се ориентират уверено.

ЧУЖД ОПИТ

Министерство на здравеопазването, труда и благосъстоянието, Япония

„Public Pension Simulator“

Публичните пенсионни системи по своята същност включват дълъг времеви хоризонт между започването на осигуряването и момента на плащанията, което затруднява хората (особено по-младите работници) да се ангажират осъзнато с бъдещите си пенсионни доходи или да ги разберат, а това често води до ниска осведоменост, когнитивни предубеждения и притеснения относно бъдещите доходи. В Япония съществуващите инструменти не помагаша достатъчно на хората да визуализират бъдещите си пенсии или да разберат как решенията, взети в ранна възраст (като вида заетост, например), влияят върху резултатите от пенсионирането. В резултат на това много хора се затрудняваха да си съставят конкретна картина за финансовото си състояние в напреднала възраст или да предприемат навременни действия за планирането му.

За да се справи с това, Министерството на здравеопазването, труда и благосъстоянието стартира през 2022 г. таблото за бързо пенсиониране (Public Pension Simulator). То представлява прост, поведенчески ориентиран инструмент, който предоставя незабавни оценки на пенсиите, без да изисква вход или лични данни. Таблото използва интерактивни графики, които се актуализират в реално време, когато потребителите коригират входни данни като доход, години трудов стаж и пенсионна възраст, помагайки им интуитивно да разберат дългосрочните въздействия и да избегнат когнитивни предубеждения. Проектиран с подход, ориентиран към мобилни устройства и характеризиращ се с гъвкаво развитие, потребителско тестване и партньорства с финтех компании, инструментът е постигнал над 6,5 милиона достъпа и е разширил ангажираността (особено сред по-младите потребители), като е направил пенсионното планиране достъпно, визуално и лесно за реализация.

PUBLIC PENSION SIMULATOR · ОТ 2022 Г.

ДОСТЪП

6,5 млн.

постигнати достъпа, особено сред по-младите потребители

ВХОД

0

не изисква вход или лични данни

ДИЗАЙН

Mobile-first

гъвкаво развитие, потребителско тестване, партньорства с финтех

Източник: issa.int